

«НЕСОЛОДКЕ ЖИТТЯ», АБО ЯК НАВЧИТИСЬ КЕРУВАТИ ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ

І. М. Білоконь

Сумський медичний коледж

У статті наголошено на важливості навчання самоконтролю та психологічної підтримки як складової частини лікування і профілактики ускладнень у хворих на цукровий діабет. Встановлено пряму залежність між компенсацією цукрового діабету, рівнем знань пацієнтів про свою хворобу, аналізом психологічного стану і адекватним самоконтролем. Вказано на підвищену роль медичних сестер в організації допомоги пацієнтам із цукровим діабетом.

«BITTER LIFE» OR HOW TO MANAGE LIFE WITH DIABETES MELLITUS

I. M. Bilokon

Sumy Medical College

The main idea of the article is the importance of the self-control and psychological support as one of the components of treating and prevention of the complications at patients with diabetes mellitus. There has been determined a direct dependence between the compensating for diabetes mellitus, patients' knowledge about their disease, analysis of the psychological condition and adequate self-control. Increasing nurses' function in the help managing at patients with diabetes mellitus is also specified.

Вступ. Цукровий діабет за визначенням ВООЗ, називають епідемією неінфекційного походження, що є глибинною проблемою як медичного, так і соціального характеру. За даними ВООЗ, в економічно розвинутих країнах світу до 4–6 відсотки населення хворіє на цукровий діабет (ЦД). В Європі питома вага таких хворих становить близько 4 відсотки. За прогнозами ВООЗ, кількість людей із діабетом до 2025 р. має подвоїтись. Ця хвороба стоїть на третьому місці безпосередніх причин смерті після серцево-судинних та онкологічних захворювань. Цукровий діабет через постійно підвищену глікемію (високий рівень цукру в крові) призводить до тяжких ускладнень – сліпоты, гангрен нижніх кінцівок, інфарктів та інсультів, а відповідно, до втрати працездатності, інвалідності та передчасної смерті хворих. «Нездорове» харчування, низька фізична активність та ожиріння, спадковість, старіння населення сприяють загостренню захворювання.

Основна частина. На 1 січня 2013 р. в Україні було зареєстровано 1 300 000 хворих на цукровий діабет, у тому числі 9000 дітей. Проте це не остаточні дані, адже на одного зареєстрованого хворого припадає ще двоє, які навіть не підозрюють про хворобу.

Наразі в світі немає жодного зареєстрованого випадку зцілення від ЦД, тому головне завдання медичних працівників – навчити пацієнта жити з цією хворобою, аби він керував своїм рівнем цукру в крові, а не навпаки. На жаль, на сьогодні не більше 15 % хворих на ЦД ретельно ставляться до свого здоров'я і контролюють свій стан. Це прикра ситуація, адже жодні найсучасніші препарати не зможуть забезпечити хворому на ЦД належної якості життя без дотримання ним правильного способу життя, дієти, а також належної співпраці з медичним персоналом.

Нині у світовій медицині загально визнано, що одним із найпрогресивніших підходів до вирішення проблем захворювання на ЦД є організація

системи навчання методам самоконтролю самих хворих [2]. І саме розвиток навчання в діабетології став моделлю для проведення аналогічної роботи в галузі інших хронічних захворювань. Ще в 1925 р. Ернесто Рома в Португалії і одночасно з ним доктор Еліот Проктор Джослін в Америці почали створювати курси з навчання хворих, на яких виробляли у них найважливіші навички з метою узгодження інсулінотерапії, харчування та режиму фізичних навантажень. Ще тоді в ефективності лікування був визнаний вирішальним щоденний самоконтроль обміну речовин, який проводив безпосередньо хворий на цукровий діабет. Учені всього світу з кожним роком все частіше підтверджували, що здійснювати ефективно лікування діабету можна лише у випадку, коли хворий правильно і своєчасно зможе коригувати лікування в домашніх умовах [1]. Навчання хворих спрямоване на нормалізацію обмінних процесів, ліквідацію гострих та хронічних ускладнень, тобто на сприяння підвищенню якості життя.

На сьогодні у лікуванні ЦД знання – 50 % успіху. На Заході існує поняття не лікування, а менеджменту цукрового діабету, що передусім передбачає обізнаність суспільства в проблемах цього захворювання. Програма з керування діабетом (Diabetes Management Incentive) – це навчання пацієнтів, як щодня успішно контролювати своє захворювання для підвищення якості життя [6]. Світова практика довела, що ефективно навчання є ключовою складовою лікування хворих на діабет. У розвинених країнах існує широка мережа шкіл для діабетиків. За даними ВООЗ, навчання хворих дозволяє знизити ризик ампутації кінцівок на 50 %, зменшити число випадків втрати зору на 30 %.

Визначаючи загрозу, яку становить для людства цукровий діабет, Кабінет Міністрів України видав Постанову від 19 серпня 2009 р. № 877 «Про затвердження державної цільової Програми «Цукровий діабет» на 2009–2013 роки» [3]. Метою Програми є підвищення ефективності загальнодержавних заходів, спрямованих на:

- профілактику, діагностику та лікування хворих на цукровий діабет, його ускладнень;
- запобігання та зниження рівня захворюваності на цукровий діабет, його ускладнень, спричинених ними інвалідності та смертності;
- збільшення тривалості та поліпшення якості життя хворих шляхом підвищення рівня та забезпечення доступності медичної допомоги, адаптації їх у суспільстві.

Сучасна концепція спостереження за хворими на цукровий діабет трактує дане захворювання як пов'язане з певним способом життя. Еліот Джослін ще на зорі інсулінової ери відводив медсестрі важливу роль у навчанні пацієнтів. У 1924 р. він писав: «Діабет – хвороба переважно для медсестер».

Кадровий потенціал системи охорони здоров'я будь-якої держави – в тому числі й України – на 70–75 % складається з медсестринського персоналу, який необхідно використовувати більш ефективно. ВООЗ зазначає, що медсестринський персонал може взяти на себе від 25 до 70 % (залежно від профілю та спеціалізації) функцій, які сьогодні виконує лікар. Пріоритетний розвиток первинної медико-соціальної допомоги на засадах загальної лікарської практики в умовах втілення реформи медицини в Україні значно розширює при цьому функції медичних сестер. Вони зможуть надавати ширший спектр медичних послуг пацієнтам із цукровим діабетом:

- спостереження за реакцією хворого на лікування, а саме, наскільки відповідально хворі відносяться до проведення призначеної персоналіфікованої терапії;
- навчання хворого, його родичів елементам самодогляду, лікуванню і контролю за перебігом захворювання (навичка правильної техніки введення інсуліну, правила особистої гігієни, догляд за шкірою і слизовими оболонками, правильне харчування, адекватне фізичне навантаження, правильний розпорядок дня);
- спостереження за реакцією людини на хворобу і за адаптацією до неї з метою своєчасного надання психологічної підтримки (це навчання методам саморегуляції, наприклад – самонавіюванню, релаксації тощо), направленої на заспокоєння хворого і перебудову його поведінки.

Медичні сестри зможуть впроваджувати нові форми обслуговування (включаючи допомогу вдома і тривалий догляд), технології первинної профілактики з метою корекції факторів ризику розвитку ускладнень цукрового діабету, вдосконалення навичок стратегічного профілактичного планування, управління хворобою, а саме:

- розробка інформаційних та навчальних матеріалів;
- організація та проведення індивідуальних та групових навчальних програм для хворих на цукровий діабет;
- розробка освітніх програм для осіб із цукровим діабетом;

- залучення засобів масової інформації, навчальних закладів і громадських організацій до інформування населення з питань профілактики, діагностики та лікування захворювання на цукровий діабет;
- співпраця з іншими фахівцями (педіатрами, акушерами, дієтологами тощо) з питань діабету;
- активна участь в клінічній практиці, заснованій на науковому пошуку.

Виконання медичною сестрою перерахованих функцій вимагає від неї високого рівня професійної підготовки. Необхідність покращення якості первинної медико-санітарної допомоги, проведення профілактичних, діагностичних, лікувальних та реабілітаційних заходів, зокрема при роботі з пацієнтами, які хворіють на цукровий діабет, зумовили перегляд соціальної ролі медичної сестри, як основної ланки зазначеного процесу. Суттєвих змін сьогодні зазнала парадигма медсестринської освіти [4]. Інтеграція вищої освіти України у світову освітню систему та Болонський процес спонукали і нашу освіту до перегляду звичних, напрацьованих десятиліттями методів викладання клінічних дисциплін у медсестер. Наприклад, нині вони вивчають захворювання через призму медсестринського процесу. Основними критеріями такої роботи ми визначаємо специфічну діяльність медичної сестри у площині медичної, психологічної та комунікативної сфер.

Низка нормативних документів забезпечила позитивне спрямування змін в ефективності та значущості роботи середнього медичного персоналу в наданні медичної допомоги всім верствам населення, визначення медсестринства як самостійної професійної одиниці, а не допоміжного персоналу в лікарській практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аметов А. С. Диабет: взгляд в будущее / А. С. Аметов // Женское здоровье. – 2005. – № 8. – С. 8–10.
2. Білоока І. О. Кращий спосіб лікування захворювання – його попередження: [діабет] // Здоров'я Буковини. – 2012. – № 7–8. – С. 14–15.
3. Про затвердження Державної цільової програми «Цукровий діабет» на 2009–2013 рр. : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2009 р. № 877 із змінами і доповненнями, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2012 р. № 970.
4. Салтман Р. Б. Реформы системы здравоохранения в Европе. Анализ современных стратегий / Р. Б. Салтман, Дж. Фигейрас; пер. с англ. – М., – 2000. – 432 с. Научная библиотека диссертаций и авто-

рефератов disserCat <http://www.dissercat.com/content/nauchnoe-obosnovanie-putei-sovershenstvovaniya-organizatsii-i-povysheniya-kachestva-raboty-m#ixzz2elWfPnEY>

14 листопада Всесвітній день боротьби з цукровим діабетом. Цей день є нагадуванням всьому людству про те, що поширеність захворювання невпинно зростає. Проведення днів діабету ініційовано у 1991 р. ВООЗ та Міжнародною діабетичною федерацією. 14 листопада – день народження Фредеріка Бантинга – одного з винахідників інсуліну, лауреата Нобелівської премії з фізіології і медицини (1923 р.). Основною метою започаткування цих днів є підвищення обізнаності населення про цукровий діабет. Адже діабет – це не вирок, а особливий спосіб життя.

Висновки. Філософія покращення життя хворого на цукровий діабет повинна бути такою: держава повинна надавати хворому гарантії з отримання медичної та соціальної допомоги, лікарі та медичні сестри – кваліфіковано надавати медичну допомогу, а МОЗ України – формувати стратегію надання медичної допомоги. Медичний персонал середньої ланки є найчисельнішою групою медичних працівників і цінним кадровим ресурсом охорони здоров'я, який здатний забезпечити доступну, економічно ефективну медичну допомогу населенню. Залучення медсестринського персоналу до інформаційно-просвітницької діяльності, роботи в школах навчання самоконтролю, кабінетах діабетичної стопи дозволить значно зменшити економічні затрати держави порівняно з безпосереднім лікуванням ускладнень цукрового діабету [5]. Відповідна підготовка (базова та післядипломна) медичних сестер сприятиме компетентному вирішенню значного спектру професійних задач, у тому числі й в галузі навчання хворих правилам співіснування з захворюванням ЦД.

рефератов disserCat <http://www.dissercat.com/content/nauchnoe-obosnovanie-putei-sovershenstvovaniya-organizatsii-i-povysheniya-kachestva-raboty-m#ixzz2elWfPnEY>

5. Шамшурина Н. Г. Изменение функций медицинской сестры как резерв экономии ресурсов здравоохранения / Н. Г. Шамшурина // Главная медицинская сестра. – М., 2000. – № 4. – С. 73–77. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat <http://www.dissercat.com/content/nauchnoe-obosnovanie-putei-sovershenstvovaniya-organizatsii-i-povysheniya-kachestva-raboty-m#ixzz2elWuRDCy>

6. Штандл Е. Великий довідник з діабету / Е. Штандл, Х. Менерт; пер. з нім. – М., 2000. – С. 67.